

Der vil ogsaa bli igangsatt beitringsforsøk.

Det var tanken at avholde flere *myrkurser* i forskjellige deler av landet, men dette har vist sig vanskelig at faa gjennomført under de nuværende vanskelige forhold, hvorfor myrkonsulenten istedet vil foreta reiser og avholde korte foredragskurser.

Torvkurset vil bli avholdt ved Løiten paa Hedemarken i tiden 2den—7de juli.

Myrundersøkelser og planlæggelse av torvfabrikker vil fornemmelig bli besørgt av den nyansatte torvingeniør og av vandrelærerne i torvbruk.

Forøvrig henvises til sekretærens foredrag om *foranstaltninger til økning av brændtorvproduksjonen*.

I løpet av vinteren og høsten kan myrselskapets tjenestemænd paata sig at holde *foredrag* om *myrdyrking* eller *torvdrift* med fremvisning av talrike lysbilleder. Andragender om at faa saadanne foredrag avholdt maa indsendes i god tid.

Naar fyldestgjørende opplysninger og anbefalinger indsendes vil myrselskapets styre utdele *premier* og *diplomer* muligens ogsaa *medaljer* for god behandling av myr og fortjenester av myrsaken. Disse utdeles som regel paa myrselskapets stiftelsesdag den 11te december. Forslag og anbefalinger kan indsendes til myrselskapets kontor inden 1ste november.

Det forbeholdes at foreta saadanne forandringer i denne plan, som tid og omstændigheter kan medføre.

Det Norske Myrselskaps *medlemsantal* er nu endelig øket til over 1000 direkte medlemmer, hvorav omtrent femteparten er livsvarige og der er al sandsynlighet for at medlemsantallet vil vedbli at vokse, fordi det i disse tider er av betydning at følge med i utviklingen paa myrsakens omraade.

Nye indmeldelser kan indsendes til

Det Norske Myrselskap, Bøndernes Hus, Kristiania.

BRÆNDSSELSNØDEN OG FORANSTALTNINGER TIL ØKNING AV BRÆNDTORVPRODUKTIONEN

FOREDRAG VED DET NORSKE MYRSELSKAPS AARSMØTE I KRISTIANIA
28 JUNI 1917

EFTERHVERT som verdenskrigen varer længer og længer, økes vanskelighetene med varetilførsel fra andre land. Særlig gjælder dette matforsyningen og brændselforsyningen.

Allerede i begyndelsen av det andet krigsjaar var man paa det rene med, at vi stod overfor en brændselsnød. Jeg behøver kun at

henvise til, hvad jeg fremholdt i mit foredrag paa Det Norske Myrselskaps forrige aarsmøte.

Ved aarsskiftet 1916—1917 kom saa det engelske eksportforbud for stenkul og kort efter den uindskrænkede tyske u-baatkrig, som har indskrænket kultilførselen og bragt stenkulsprisene op i urimelige høider.

Man er derfor blit nødt til for en tid fremover hovedsagelig at gjøre regning paa indenlandsk brændsel, ved og torv.

For saa i en betragtelig grad at kunne øke brændtorvproduktionen trængtes der visse foranstaltninger og for at faa iverksat disse behovet staten kun at utnytte den organisation, som allerede eksisterte, nemlig Det Norske Myrselskap. I de 15 aar Det Norske Myrselskap nu har virket har myrselskapet hovedsagelig været opretholdt ved statsmidler. Nu var det øieblik kommet, da staten i fuldt mon kunde tilgodegjøre sig de erfaringer og den indsigt myrselskapet sat inde med. Det var saaledes ikke nødvendig at oprette noget nyt offentlig kontor til det øiemed. »Statens Ved og Torvkontor« var ikke paakrævet for torvens vedkommende. Kontoret har heller ikke hat nogen nævneværdig befattning med brændtorvproduktionen, har nærmest kun arbeidet med vedforsyningen, saa at kontorets navn retteligen burde været »Statens Vedkontor«. Som kontorets navn nu lyder, har det foraarsaget mange forvekslinger og forsinkelser, idet saker, som det har hastet med, er indsendt til kontoret, istedenfor til myrselskapet.

Ved at myrselskapet administrerer landets brændtorvforsyning undgaar staten ekstraordinære utgifter ved en nydannelse og kan altsaa i en kritisk tid utnytte en statsunderstøttet institution.

I fuld forstaaelse herav var det at Det Norske Myrselskaps formand og sekretæren i de første dage av februar maaned d. s. sendte en henstilling til Landbruksdepartementet og foreslog en del foranstaltninger til økning av brændtorvproduktionen iaar, idet man samtidig anmodet om at faa til disposition indtil 100 000 kr., som myrselskapet paatok sig at administrere.

Landbruksdepartementets chef, hr. statsminister *Gunnar Knudsen* erklærte sig straks enig heri, men saken maatte først sendes til Provieringsdepartementet til uttalelse, hvilket foraarsaket en del forsinkelse.

Efter anmodning av myrselskapets formand gik imidlertid myrselskapets kontor straks igang med forberedelserne, saa at da i de første dage av mars maaned den officielle skrivelse med statsministerens underskrift forelaa, var flere foranstaltninger allerede begyndt, likesom hele planen allerede var behandlet av myrselskapets styre.

En av de viktigste betingelser for at kunne skaffe tilveie mer torv er fler *torvmaskiner* og *redskaper*.

Sommeren 1916 var der i bruk omkring 60 større og mindre torvmaskiner rundt om i landet. Heri er dog ikke medtat de mange hundrede smaa og primitive eltemaskiner for haandkraft eller hestevandring.

som brukes paa Vestlandet og som det har været umulig at skaffe statistiske oplysninger om.

I løpet av forrige høst og vinter henstillet myrselskapet indtrængende til alle, som tænkte at gaa igang med maskindrift iaar, at sørge for at bestille maskinerne i god tid. Torvmaskiner føres ikke paa sager, leveres kun paa bestilling, og det tar tid at faa dem færdige. Disse opfordringer blev desværre ikke tat synderlig hensyn til.

A/S Aadals Brug, som har en menneskealders erfaring i at levere torvmaskiner, hadde ved aarskiftet bestilling paa 10 almindelige torvmaskiner, og Egeberg mek. Verksted et lignende antal torveltemaskiner. Fra Sverige var der bestilt 14 større torvmaskiner og 3 smaa, alle av anerkjendte og gode konstruktioner.

Saa kom brændelsesnøden i begyndelsen av indeværende aar, og da først blev det for alvor spørsmål om at skaffe torvmaskiner.

A/S Aadals Brug paatok sig at faa færdig saa mange, som det efter omstændighetene var mulig og har i det hele levert 36 torvmaskiner

Egeberg mek. Verksted har desværre ikke kunnet levere fler end 10, tiltrods for gjentagne opfordringer fra myrselskapet om at indrette sig paa større leveranser.

Gjennem *agenter* i Kristiania, Trondhjem, Bergen og Stavanger blev der saa bestilt en hel del torvmaskiner fra Sverige, ialt 78. Av disse var 47 s. k. »Bravo«, som er smaa primitive dobbeltsnekkede torvmaskiner av en forældet tysk konstruktion for haandmatning.

Som bekjendt staar Sverige meget høit m. h. t. torvmaskinkonstruktioner, men de verksteder som leverer virkelig gode og tidsmæssige torvmaskiner, kunde ikke motta bestillinger paa fler, og istedenfor disse bestiltes derfor de mange »Bravo« maskiner, som jo til nød kan brukes, men der kan leveres langt bedre torvmaskiner fra norske verksteder.

Ogsaa fra Finland og Rusland var der bestilt ikke saa faa svenske torvmaskiner.

Da nu ogsaa Sverige har brændelsesnød, blev der særlig av de svenske statsbaner gjort gjældende, at man burde forbyde eksport av torvmaskiner, og beholde maskinerne til eget bruk, — enhver er jo sig selv nærmest i disse tider.

Det svenske eksportforbud kom saa ved kongelig resolution av 3. april, og straks efter blev der av myrselskapet sendt henvendelse til Utenriksdepartementet for at faa utvirket dispensationer. Av de bestilte maskiner som rammes av eksportforbudet, var 3 til den norske stat, 20 stkr. til norske kommuner og resten til private anlæg. Der opnaades dispensation for enkelte maskiner, og fler var allerede ankommet før eksportforbudet, saa alt i alt har vi iaar faat indkjøpt 34 svenske torvmaskiner. Blandt disse er ogsaa en automatisk maskin av tyskeren dr. Wielandts konstruktion, men den er endnu ikke kommet igang.

Av de fra Sverige bestilte torvmaskiner er det saaledes 44 stkr., som paa grund av eksportforbudet ikke er kommet hertil landet.

Av disse er:

- 1 Wielandt maskin.
- 4 Anrep-Svedala maskiner, hvorav 1 stor og 3 smaa.
- 5 Kørner maskiner av største model.
- 6 Åkermann maskiner av forskjellig størrelse.
- 28 »Bravo« maskiner.

Imidlertid hadde myrselskapet allerede i mars maaned gjort anstrengelser for at faa fler norske verksteder til at fabrikere torvmaskiner. Man hadde først henvendt sig til de mekaniske verksteders landsforening for at faa opplysninger om, hvilke verksteder som kunde tænkes at ville paata sig dette arbeide, og derefter forhandlet direkte med verkstedene. Men tiden var knap for maskinene burde helst være færdige i begyndelsen av mai, ialfald ikke senere end først i juni, og der skulde lages baade tegninger og modeller.

Myrens Verksted J. & A. Jensen og Dahl, paatok sig allikevel at gaa igang med levering av 5 maskiner, senere økedes antallet til 10, og nu har verkstedet ialt levert 20 torvmaskiner, idet man delvis har kopiert den svenske Anrep-maskin. Maskinene er fordelt over hele landet. De er blit meget kostbare, men det har ikke været spørsmaal om prisen, kun om at faa maskinene færdige, og verkstedet har arbeidet hermed nat og dag, hvortil kommer de høie arbeids- og materialpriser. Da verkstedet ingen erfaring har i at bygge saadanne maskiner, kan det være rimelig at maskinene til at begynde med ikke viser sig at være helt tilfredsstillende, men forhaabentlig kan det lykkes at faa feilene rettet.

Foru'en disse større og mer tidsmessige torvmaskiner var det ogsaa av betydning at faa riktig mange smaa, enkle *torveltemaskiner* og anskaffelsen av disse indgik derfor som et av de viktigste led i de foreslaede foranstaltninger til økning av brændtorvproduksjonen. Man valgte da at kopiere den danske torveltemaskin, som kan drives med hestevandring eller en mindre motor.

Den danske stat har iaar anskaffet 100 av disse og den svenske stat har bevilget 50 000 kr. til lignende øiemed.

Fordelene med disse maskiner er, at de er utført av trærverk og smiegods, saa det tar ikke lang tid at lage dem færdig, og i de allerfleste tilfælder skulde det gaa an at laane en hestevandring eller en motor paa 5—6 hk. den korte tid torvdriften foregaar. Maskinene kan benyttes paa smaa myrer og kan let flyttes hvorsomhelst. Om maskinene efter nogen aars forløp ikke lenger behøves, saa har de ialfald kostet litet og burde derfor kunne amortiseres forholdsvis snart.

Efter forhandling med flere verksteder blev firmaet *S. H. Lundh & Co.* overlatt leveransen av 20 torveltemaskiner for myrselskapets regning. Det blev da bekjendtgjort at disse skulde utlaanes til kommuner, provianteringsraad og torvlag eller samvirkeforetagender, men ikke til spe-

kulationsøiemed. Der indkom efterhvert saa mange forespørslers og ansøknings om laan, ialt 120, at myrselskapet maatte bestille yderlig 30 maskiner. Desuten har S. H. Lundh & Co. levert 15 stkr. til private anlæg, altsaa tilsammen 65 torveltemaskiner. Disse er bokstavelig talt fordelt mellem Idefjorden og Varangerfjorden, idet baade Id og Sydvaranger kommuner har faat utlaant maskiner.

Der har dog i flere tilfælder opstaaet vanskeligheter, idet enkelte laantagere ikke har villet motta maskinen, naar den har kommet, saa at den har maattet dirigeres andetsteds hen. Manglende kjendskap til maskintorvdrift her ogsaa spillet ind, idet mange mener, at ved en torvmaskin forstaaes en maskin, som presser vandet ut av torven. Naar saa myrselskapet tilbyr en maskin, som er forsynt med pumpe, hvorved torven tilsættes og blandes med vand, maa det være klart, at myrselskapet tilraader noget som ikke duger, saa at den slags maskiner har man ikke villet ha. De sidste maskiner er først blit færdige i disse dage, og da tiden er saa langt fremskreden, er der flere, som ikke har villet ha maskinene av den grund, saa der er endnu nogen igjen, som ikke er disponert.

Det er meningen at laantageren næste aar skal kunne overta maskinen til reduceret pris. Maskinene er levert f. o. b. jernbanevogn eller dampskib, Kristiania, saa at altsaa laantageren maa betale fragt-utgiftene. Likeledes maa laantageren sørge for driftsmaskin, motor eller hestevandring, samt tilbehør som rørledning fra maskinens pumpe til torvgraven, spader, trillebaarer, planker m. m. Forøvrig er maskinen levert komplet med 2 formrammer. De maskiner som hittil er kommet igang, har gjennemgaaende vist sig at være bra. Den eneste feil er, at pumperne almindelige vingepumper, som det var meget vanskelig at skaffe tilveie, har vist sig at være vel smaa, men det kan jo avhjelpe ved at spe paa med en pøs vand engang imellem.

Paa den anden side forlanger eltetorven for sin tørkning en jevn og godt avgrøftet tørkeplass, men har man flat fastmark i nærheten av myren og har anledning til at bruke den, er det saa meget bedre.

Desuten har *Kyrre Maskinfabrik*, Stavanger kopiert »Bravo« maskinene og paatat sig at levere 10 stkr. iaar.

Ialt er der altsaa iaar anskaffet 175 nye større og mindre torv-maskiner, som tillagt de 60 man hadde ifjor bringer antallet op i 250 eller 4 doblet paa et aar.

Produktionen av maskintorv var i aaret 1913 omkr. 12500 ton og i aaret 1916 omkr. 21000 ton. Ifjor var der 20 nyanlæg, som ikke paa langt nær fik fuld produktion, saa at med de 60 maskiner fra ifjor, bør man iaar sikkert kunne gjøre regning paa en produktion av 30000 ton eller snarere mer. Hvor meget de 175 nye maskiner vil øke produktionen iaar er vanskelig for ikke at si umulig at beregne, men hvis veiforholdene blir gunstige og især hvis man kan fortsætte torvsæsongen til medio august eller længer, hvad man under disse for-

hold bør forsøke paa, burde man kunne komme op i en produktion av 100 000 ton, men det er vel tvilsomt om saa sker.

Flere anlæg drives nu baade nat og dag. Men mange av nyanlæggene er kommet sent igang, ja er tildels endnu ikke igangsat. Dette skyldes foruten den sene vaar ogsaa, at man har bestemt sig for sent og derfor ikke har faat maskiner tidsnok.

Selv om torvmaskinen er kommet frem, saa kan motoren være forsinket, man har ikke sørget for benzin eller petroleum, elektriske ledninger er ikke blit færdige o. s. v.

Det svenske eksportforbud har ogsaa i flere tilfælder bevirket ikke saa litet til forsinkelsen. Likeledes de indskrænkede kommunikationer. Det har hændt at torvmaskiner har staat 14 dage paa bryggen, før de er blit indlastet og været likesaa længe underveis. I flere tilfælder har man maattet sende maskinene som ilgods med jernbanen for overhode at kunne faa dem avsted. I det hele tat har verdenskrigens uberegnelige følger paa mange maater virket forstyrrende.

Saaledes kan nævnes at da der blev mangel paa *torvspader*, og en ny forsyning blev bestilt fra Danmark, blev spadene kapret av tyskerne, idet de med det danske skib »Ydun« blev ført til Tyskland, hvorved der hengik maaneder, før nye torvspader kunde skaffes. Nu blir vi ogsaa selvhjulpne paa det omraade, idet *Christiania Spikerverk* har begyndt at fabrikere torvspader efter danske og svenske modeller.

Selv om man har faat aldrig saa mange gode torvmaskiner og redskaper, saa hjælper det ikke stort, hvis man ikke forstaar at benytte disse.

En av de mest betydningsfulde foranstaltninger til økning av brændtorvproduktionen har derfor været at skaffe *torvmestre og vandrelærere i torvdrift*

Forrige sommer hadde myrselskapet ansat 2 vandrelærere i torvdrift, praktiske mænd fra distrikter, hvor man har erfaring i at skjære torv. Men nu mente man at det vilde være mere opportunt at faa mænd specielt utdannet hertil med kjendskap til mer tidsmessige arbeidsmetoder og maskiner i likhet med, hvad man har gjort i Sverige, hvor staten har ansat egne torvmestre. Da saa varamand i myrselskapets styre, godseier *Krohn*, fremkom med forslag til undertegnede om at faa istand et torvkursus ved den svenske stats torvskole, for at faa utdannede torvmestre til torvfabrikkene, blev der av myrselskapet sendt en henvendelse til direktøren for den svenske stats torvskole i Markaryd om at faa avholdt et torvkursus i sidste halvdel av april maaned. Torvskolen gik med paa at ta 20 elever, hvorav det var meningen at 5 skulde bli vandrelærere og resten torvmestre med fast ansættelse ved torvfabrikker.

Dette blev saa bekjendtgjort og der meldte sig over 300 ansøkere. Blandt disse var der saa mange, som hadde ansættelse ved nye brændtorvanlæg, at myrselskapet maatte henstille til torvskolen at ta imot flere deltagere og antallet blev derved øket til 32. Da dette

heller ikke rak til, og der ikke var plads til flere paa torvkurset, blev der udsendt 8 stipendiater til svenske torvfabrikker for at studere tidsmæssig torvdrift i praksis. Flere av disse fik ogsaa et ekstra foredragskursus ved den svenske stats torvskole. Paa denne maate er der alt-saa tilsammen utdannet 40 mand, der dels som torvmestre, dels som vandrelærere er spredt over hele landet.

De 5 ansatte *vandrelærere* har faat sig tildelt hvert sit distrikt. En har saaledes Oplandede med undtagelse av Hedemarkens amt, hvor man som bekjendt har egen amtstorumester. En vandrelærer har det øvrige av det Sondenfeldske, en har Vestlandet, en Trøndelagen og en Nord Norge med undtagelse av Finmarkens amt, hvor staten har egne torvmestre.

Vandrelærerne skal først og fremst veilede ved igangsætning av de mange smaa torveltemaskiner, som myrselskapet har utlaant. Desuten ved andre torvmaskiner, som er anskaffet, og hvor man ikke har egen fagutdannet torvmester. Dernæst vil vandrelærerne undervise i torvstikning, hvor saadan torvdrift er mindre kjendt, likesom de vil agitere for økning av brændtorvproduksjonen, hvor de færdes. Ved siden herav vil vandrelærerne ogsaa foreta myrundersøkelser i størst mulig utstrækning.

Det kan vistnok indrømmes, at 5 vandrelærere er altfor litet i vort vidstrakte land, og i juni maaned d. a. kunde der ha været bruk for det dobbelte antal. Men paa den anden side er almindelig torvdrift for det meste kjendt, saa det er ikke saa mange steder der trænges veiledning heri. Maskintorvdrift er derimot mindre kjendt, men torat det skal hjelpe noget, er der ikke megen nytte i at en mand kommer og veileder en dag eller to. Hvert maskintorvanlæg maa ha sin egen torvmester, som kan være der hele torvsæsonen. Derfor har man lagt hovedvegten herpaa og størstedelen av deltagerne i det svenske torvkursus har faat fast ansættelse ved brændtorvfabrikker. Maskintorvanlæg som først er besluttet i mai og juni d. a., har det derimot været umulig at skaffe torvmestre. I disse tilfælder vil myrselskapets vandrelærere bistaa saa langt tiden rækker. Desuten har myrselskapets nye torvingeniør *Ordning* ogsaa været optat med igangsætning av nye maskintorvanlæg.

For yderligere at kunne *sprede kundskap* om torvdrift har myrselskapet utgit et nyt oplag av boken »Bruk brændtorv i hus og hjem« i nye 10 tusen eksemplarer, da det første oplag, som blev utgit for et aar siden, var opbrukt.

Av andre foranstaltninger, hvortil de til disposition stillede midler var tænkt anvendt, kan nævnes dækning av utgiftene — eller ialfald en del av disse — ved en eventuel anvendelse av *militære til torvstikning*, et arbeide der var forutsat ordnet av myrselskapet. Imidlertid har det kun været i forholdsvis faa tilfælder, at det har været spørsmal herom, og fandt man det derfor mest hensigtsmæssig at overlate

ordningen hermed til de myndigheter, som befatter sig med den militære vedhugst.

Allerede i midten av februar maaned d. a. uttalte myrselskapet paa foranledning i en skrivelse til Landbruksdepartementet, at spørsmålet om at anvende soldater til torvdrift nærmest maatte betragtes som en nødhjælp. Man kunde jo ogsaa tænke sig den mulighed, at brændelsnøden vilde foraarsake, at industrien kunde bli nødt til at indskrænke driften eller helt indstille paa grund av kulmangel. Derav vilde følge arbeidsledighet, og da vilde det ligge nær at sysselsætte disse arbeidere med at skaffe tilveie indenlandsk brændsel.

Der blev ogsaa henvist til, at man burde ta under overveielse at anvende *straffanger* og *tvangsarbeidere* til torvdrift heller end at ta bort folk fra andet produktivt arbeide.

I denne forbindelse kan nævnes at Opstad Tvangsarbeidshus paa Jæren iaar har hat 90 tvangsarbeidere beskæftiget med torvskuren.

Likeledes er det bekjendt at Dale Asyl pr. Stavanger og Rønvik Asyl pr. Bodø har benyttet sine mer og mindre sindsyke patienter til torvdrift.

Da der ved torvfabrikkene gjennemgaaende betales høi dagløn har det i almindelighet ikke været saa vanskelig at skaffe arbeidere, som man hadde frygtet. Men mangelen paa tilstrækkelig arbeidshjælp er dog flere steder føelig.

Det var ogsaa meningen at gi *præmier* til nystiftede brændtorvlag for den del av disses produktion, som overskrider interessenternes eget bruk, men da torven nu betales med en forholdsvis høi pris, skulde der ikke være megen nødvendighet herfor. I myrselskapets oprindelige forslag til foranstaltninger var ogsaa nævnt, at den almindelige torvskur burde opmuntres ved præmier for den torv, som produceres utover det, som medgaar til eget bruk, og som altsaa kan sælges. Hvis enhver der skjærer torv til eget bruk, og som bor i nærheten av større brændelsforbruksteder, ogsaa vilde skjære torv tilsalgs, kunde brændelsnøden i ikke ringe grad avhjelpes.

Dette er nu delvis opnaadd paa anden maate, nemlig ved *maksimalpriser paa torv*, en foranstaltning, der er iverksat efter Provianteeringsdepartementets initiativ, men med myrselskapets anbefaling. Myrselskapet har ogsaa utarbeidet forslaget til maksimalprisene.

Spørsmålet om maksimalpriser er jo i det hele tat meget omtvistet men i dette tilfælde kan det vistnok siges, at de fastsatte maksimalpriser er saa høie, at de har virket opmuntrende for økningen av brændtorvproduktionen.

Jeg kan nævne en liten oplevelse. Kort efter maksimalprisene var utfærdiget gik jeg sammen med myrselskapets formand og nogen andre herrer over Høijæren østenfor Opstadfeltet.

Vi kom der til en liten plads, hvor en gammel kone og nogen unge mænd var beskæftiget med torvskur. Jeg gik derhen og sa: »Naa dere skjærer torv til husbehov«. »Nei«, svarte den ene, »det

skal sælges«. »Der er blit maksimalpriser«, sa den anden og den gamle kone la til: »Skal De kjøpe?«

I de lokale aviser kysten rundt ser man gang paa gang notiser om at der nu skjæres meget torv i nærheten av større bebyggelser, og at man derav venter sig en pen ekstrafortjeneste. Saa det kan nok siges, at maksimalprisene enkelte steder tildels har virket stimulerende paa brændtorvproduksjonen. Der har aldrig før været skaaret saa meget torv tilsalg i Norges land.

Landbruksdepartementet har paa foranledning av skogdirektøren samtykket i, at hvor der i *statsskogene* eller statsalmenningene findes rimelige brændtorvmyrer, som ikke brukes av bruksberettigede, eller paa anden maate er disponert, kan der iaar gives mindre bemidlede og folk, som ikke selv eier skog eller brændtorvmyr, gratis adgang til at skjære eller la skjære torv til eget bruk. Vedkommende maa i tilfælde forpligte sig til ikke at sælge den saaledes skaarne brændtorv.

Departementet har ogsaa henstillet til styrene for landets bygdealmenninger, at der ogsaa i disse aapnes lignende adgang til gratis brændtorvskur.

Der foreligger dog saavidt bekjendt endnu intet om, i hvor stor utstrækning dette er benyttet.

Saa er der ogsaa vedtat en lov om kommunernes adgang til *ekspropriation av torvmyr*. Hvordan dette har virket er ogsaa litet kjendt, og de fleste kommuner, som iaar har gaat igang med torvdrift hadde forøvrig sikret sig torvmyr, før loven kom istand.

Torvlaanefondet paa 1 mill. kr., som forrige aar blev besluttet opprettet av Stortinget, har nu faat sine regler vedtat, og der er i det hele bevilget 30 torvlaan til samlet beløp 1 012 670 kr. Herav er en del driftslaan fra ifjor, som er tilbakebetalt, saa at der fremdeles staar til disposition omkr. 100 000 kr.

Torvlaanefondet har bidrat overordentlig meget til at nye brændtorv-anlæg har kunnet komme istand, og det vilde være meget ønskelig om der kunde bli en mulighet for at faa Torvlaanefondet øket helst med nok en million kr.

Av det beløp paa 100 000 kr. som myrselskapet har til disposition til foranstaltninger for at øke *brændtorvproduksjonen* er hittil hævet 44 500 kr. altsaa ikke fuldt halvdel, og der er yderlig disponert saa meget at antagelig omkr. to tredjedeler av det hele beløp kommer til at bli brukt.

Jeg tror at turde si at efter omstændighetene er der gjort, hvad gjøres kunde for at øke brændtorvproduksjonen iaar. Men vanskelighetene, særlig de uberegnelige, har været mange og tiden altfor knap. Hadde det engelske eksportforbud for stenkul og den tyske uindskrænkede u-baatkrig kommet et halvt aar tidligere, vilde man hat anledning til at forberede sig langt bedre. Og det endelige resultat saa og saa mange kubikmeter tør torv vilde blit betydelig større.

Det meste av den torv, som iaar tilvirkes ved maskintorvanlæg-

gene, er paa forhaand bortbestilt, særlig til større forbrukere. De fleste nyanlæg er enten kommunale eller eies av større brændselsforbrukere, der altsaa har anlagt egne torvfabrikker. Der blir saaledes ikke megen maskintorv tilsalg paa det aapne marked, men det kan jo forsaavidt være likegyldig, fordi hver kubikmeter torv, der tilberedes og brukes som brændsel, erstatter et tilsvarende kvantum andet slags brændsel. Derfor har det mindre at bety, hvor i landet torven brukes. Bybefolkningen vil ogsaa som regel være bedst tjent med at brænde ved, mens torven med større fordel kan anvendes i landistriktene.

En stor del av den torv, som er solgt før maksimalprisene kom, er kontrahert efter høiere priser. Senere er maksimalprisene paa en maate bliit omgaaet ved, at istedenfor at levere torven ved torvfabrikken nærmeste jernbanestation, tilbydes den levert frit tilkjort forbrukerens kjelder, altsaa torvfabrikkene bekoster jernbanefragten og kjørsel rundt i byen og sætter sin pris derefter. Det faar da staa til kjøperne at kontrollere, at det beløp, som er tillagt for transportomkostningene, ikke er for høit.

En meget viktig foranstaltning er *torvens transport* frem til forbrukerne, og her er man meget avhengig av jernbanerne, som jo iaar kommer til at befordre mer indenlandsk brændsel end tidligere har været tilfælde. Det kunde vel derfor være hensigtsmessig at henstille til saavel torvfabrikkerne som forbrukerne at sørge for at faa transportert torven frem snaest mulig og ikke vente til vinteren, da det største behov for brændsel melder sig. Som bekjendt er de fleste maskintorvanlæg inde i landet og regner man f. eks. at 66 000 ton eller med et rundt tal 200 000 m.³ brændtorv skal transporteres med jernbane trænges hertil 10 000 bredsporede jernbanevogner, hvortil kommer de mange hundrede tusener jernbanevogner for vedtransporten, saa det kan bli vanskelig nok.

Man kan saa spørre, hvilke *andre foranstaltninger* kan det bli tale om? Hertil kan svares, at iaar kan der ikke utrettes stort mer, da torvskuren efter gammel regel jo er slut ved St. Hans og maskintorvanlæg, der trenger lang tid til forberedende arbeider, kan under almindelige forhold ikke holde paa længer end til utgangen av juli, selv om man iaar bør forsøke paa at ta op torv en tid længer ut paa sommeren.

Men man maa allerede nu forberede sig paa *næste aars torvdrift* saavel som paa de aar, som kommer derefter, for brændselsnøden blir nærmest konstant i en aarrække fremover. Det maa man være forberedt paa. Vi kan ikke gjøre regning paa at faa kul nok selv efterat verdenskrigen er slut, og det manglende maa vi skaffe tilveie inden landets grænser. Det er derfor al sandsynlighet for, at torvmyrene i en endnu høiere grad end hittil vil bli lagt beslag paa for brændselsproduksjonen.

Det første som maa gjøres blir da at i løpet av sommeren og høsten faa undersøkt, avgrøftet og planert de myrer, hvor torvdrift tænkes igangsatt næste aar. Først i de tilfælder, hvor de forberedende

arbeider er besørget aaret iforveien, kan man vente at opnaa nogenlunde produktion. Myrselskapets tjenestemænd vil her kunne bistaa saa længe som mulig utover høsten. Der er ogsaa allerede nu av myrselskapet undersøkt et stort antal myrer med torvdrift til næste aar for øie.

Dernæst maa vi ha fler torvmaskiner, men ikke det alene, vi maa ogsaa ha bedre torvmaskiner. Man maa bestræbe sig for at faa konstruert automatisk virkende torvmaskiner, som behøver mindst mulig arbeidshjælp, og som kan benyttes paa saavel større som mindre myrer, selv om disse er opfyldt av røtter og stubber og undergrunden er aldrig saa kupert. Fremforalt trænges der forbedrede smaa torvmaskiner uten eltemaskinens krav paa en absolut jevn og flat tørkeplass. En forbedring av »Bravo« for den saks skyld. Her er et nyt felt for vore maskinkonstruktører. Tidligere har ikke behovet for torvmaskiner været saa stort, at det har kunnet svare regning at befatte sig hermed. Anderledes nu da der trænges hundreder om aaret.

Maskinene bør ikke bli for kostbare, hvorfor man som konstruktionsmateriale til platform, elevatorer m. m. bør benytte træ i størst mulig utstrækning. Jern og staal er og vil længe vedbli at være et dyrt materiale, der vanskelig kan skaffes tilveie.

Det vil ogsaa bli paakrævet at faa flere torvmestre og i den anledning avholder myrselskapet næste uke et torvkursus i Løiten paa Hedemarken. Det kan ogsaa bli spørmaal om at faa istand et nyt kursus ved den svenske stats torvskole næste vaar. Flere vandrelærere vil man nok ogsaa ha bruk for næste aar. Likeledes maa der skaffes flere penger til billige laan ved at Torvlaanefondet, som allerede nævnt blir øket.

En række av vort lands kommuner, kanske de fleste av saavel by- som landkommuner har iaar ved sine respektive provianteringsraad gaat igang med torvdrift enten haandstikning eller maskintorvdrift. Dette er visseligen et skridt i den rigtige retning og det bør utvides end mer. For at kommunerne skal kunne skaffe sig torvmyr til en rimelig pris, bør ekspropriationsloven forlænges til ogsaa at gjælde i de aar som kommer. Skal kommunerne gaa igang med maskintorvdrift, maa man sikre sig torvmyr for flere aar fremover. En myrpris av 1000 kr. og mer pr. maal, som i flere tilfælder er forlangt, staar ikke i forhold til torvens værdi som brændsel og virker kun hæmmende paa torvdriften.

Som allerede nævnt ved tidligere anledninger til torvdrift aldrig bli en virkelig industri, før man faar *nye metoder* for torvens utvinding og forædling.

Den første betingelse herfor er at bli uavhengig av lufttørkingen, saa at torvdriften kan foregaa aaret rundt. I anden række kommer forædlingen til et bedre brændsel, et spørmaal som er let at løse, naar først vandfri torv kan fremstilles fabrikmæssig og billig uten hensyn til veirforholdene.

Som bekjendt følger myrselskapet opmerksom med i utviklingen

paa disse omraader. Det er ikke formeget at si, at vi er iethvertfald likesaagodt underrettet, som ethvert andet land.

Hvorvidt der for tiden kan gjøres noget mer end at holde sig à jour er et andet spørsmal. I Sverige har jo staten efter en sakyndig komité's anbefaling og under statskontrol bevilget som bidrag forholdsvis store summer til forsøk med en metode, som har mange betingelser for at bli en løsning. Likeledes har den svenske stat anlagt store torvpulverfabrikker og adskillige maskintorvanlæg. I Danmark stiller man sig derimot meget skeptisk overfor alle nye projekter og utnyttelsesmetoder, det er likesom man ikke kan tænke sig noget bedre end torveltemaskinen. Det har endog været bragt i forslag, at saalænge krigen og brændelsnøden varer, skal særlig torvforkoksning forbydes. Torvforkoksning eller som det av dem, som lægger an paa at kaste folk blaar i øinene, ogsaa høist feilagtig kaldes torvforkulning, foraarsaker nemlig et saa stort økonomisk energitap, at det i disse tider er nationaløkonomisk uriktig at ødsle med brændslet paa den maate.

Fuldt saa pessimistisk skal man vel ikke se saken, og om folk, som har raad til det, vil ofre penger paa forsøk, saa er det meget prisværdig. At derimot indbyde til aktietegning ved løfter om saa og saa mange procent utbytte, forsøke paa at faa folk til at sætte sine sparepenger ind i foretagender, hvori der ikke findes anden garanti, end oppfinnerens blinde tro paa sin egen idé's fuldkommenhet, det er, for ikke at bruke et sterkere uttryk, helt forkastelig. Den som anbringer penger i den slags foretagender, maa nok snarere være forberedt paa at sætte penger til. Det eneste korrekte er det system, som praktiseres i Sverige, at man først overlater til en sakyndig og upartisk komité at undersøke om metoden er forsøk værdt.

Om saa en eller anden epokegjørende metode fremkommer og det skulde vel ikke være umulig, tviler jeg ikke paa, at ogsaa den norske stat vilde træde støttende til paa samme maate som i Sverige.

Der er et slagord nu om stunder som heter *ny orientering*. Efter verdensbranden kan vi imøtesee helt nye former for landenes politiske, sociale og økonomiske forhold, dels som en følge av den nye verdenspolitiske situation, og dels fordi nye tekniske fremskridt paa en maate tvinges frem under en verdenskrig, og etterpaa gjør sine indflydelser gjældende, som jeg ogsaa nævnte i indledningen til mit foredrag paa myrselskapets forrige aarsmøte.

Der er meget som tyder paa, at stenkullene herefter ikke kommer til at spille en saa stor rolle, som tilfældet har været i de forløpne hundrede aar, dels vil stenkullene bli vanskeligere at skaffe tilveie, dels vil de bli utnyttet paa andre maater, ikke mindst som raamateriale i den kemiske industris tjeneste.

Da blir der ogsaa et endnu større behov for torvmyrens utnyttelse til brændsel.